

Een confronterend beeld. Jongeren feesten en maken filmpjes terwijl de eerste vlammen zich over het plafond verspreiden. © RR

kreten die online verschenen van familie en vrienden die wanhopig op zoek zijn naar de slachtoffers. Haar bericht werd duizenden keren gedeeld. "Ik hoop dat de foto van mijn zoon de wereld rondgaat", zegt de moeder. "We hebben geen enkel nieuws. Ik beleef een nachtmerrie, een echte nachtmerrie. Ik kan het wachten niet meer aan. Arthur en zijn vrienden bestelden een fles champagne met een vuurwerkstok op. Een of twee minuten later was het de apocalyps."

Laatste spoor

Arthur postte op Snapchat nog een video van dat moment van vreugde. Dat is het laatste spoor van Arthur dat zijn ouders te zien kregen. Hetzelfde geldt voor veel andere ouders, familieleden en vrienden. Laetitia Brodard-Sitre vreest het ergste. "Of ik vind mijn zoon in het mortuarium terug, of ik vind hem zwaargewond. Het is verschrikkelijk."

Intussen kregen andere ouders van jongens en meisjes uit de vriendengroep van Arthur wel al nieuws over hun zoon of dochter. "Sommige vrienden van Arthur zijn met brandwonden op 45 procent van hun lichamen teruggevonden en liggen in een kunstmatige coma. Er zijn geen woorden voor wat zij hebben meegemaakt. Het is de hel geweest."

"Vuurwerkstokken horen niet thuis in discotheken"

"Die vuurwerkstokken op drankflessen zijn altijd en overal gevaarlijk." Brandveiligheidsexpert Tim Renders hoopt dat discotheken lessen trekken uit het drama.

Een beeld van het absolute begin van de ramp in Crans-Montana gaat de wereld rond. De foto is op te splitsen in twee delen. Wie enkel de onderkant bekijkt, ziet feestvierende jongeren die zorgeloos flessen champagne de lucht insteken. Maar kijk je naar de bovenkant van het beeld, dan toont zich het begin van het drama. Het vuurwerk dat aan de drankflessen bevestigd is, lijkt te zijn overgeslagen op het plafond.

"Ijsfontein"

De foto bevestigt wat getuigen eerder aangaven. En ook aanklager Beatrice Pilloud gaf al aan dat de brand lijkt te zijn ontstaan door feestvuurwerk. "Een zeer plausibele oorzaak", concludeert brandveiligheidsexpert Tim Renders. "Die geven kleine genesters, vlammetjes af. Als die in

contact komen met brandbaar materiaal, kan dat snel ontketen en vuur vatten."

Voor heel wat discotheekuitbaters was het ongetwijfeld schrikken. Vuurwerkstokjes op drankflessen, ook weleens "ijsfontein" genoemd, zijn een gekend fenomeen. Zeker in exclusievere clubs waar dure flessen worden aangeboden. Feestelijk en op het eerste gezicht misschien onschuldig, maar dat is het dus allerminst.

"Die vuurwerkstokjes houden altijd en overal risico in", aldus Renders. Hij hoopt dat discotheken hierdoor zijn wakker geschud. "Iedereen zou grondig moeten nagaan: kan dit ook bij mij gebeuren?"

Hij verwijst naar de ramp in Volendam, waar een klein vuurwerkstokje voor een steekvlam zorgde in de kerstversiering. "Ik zou het absoluut afraden om vuurwerkstokjes toe te laten in een discotheek. Die horen daar niet thuis", aldus Renders. "Zeker omdat je in een context zit waar mensen ontspannen en de aandacht voor mogelijk gevaar niet altijd groot is." (THV)

Onder een brandend plafond bleven ze filmen

Bij het ontstaan van de brand in Le Constellation was de eerste reactie van heel wat jonge aanwezigen om hun smartphone boven te halen. Niet om het op een lopen te zetten. Volgens psychologen speelt onwetendheid mee, maar ook het zogenaamde 'bystander effect'.

JULIE CALLEBAUT

Na de video's van champagneflessen vol vuurwerk die gevaarlijk dicht bij het plafond komen in Zwitserse nachtclub Le Constellation, tonen nieuwe beelden ook hoe het keldercafé alsmar meer vuur vat. Opvallend: die filmpjes bewijzen dat heel wat mensen het niet meteen op een lopen zetten, maar ter plaatse blijven staan met hun smartphones in de aanslag. Terwijl ze de brand vastleggen, blijven ze verder feesten. Nochtans verspreidt het gevaar zich alsmar sneller boven hun hoofden.

"Gezamenlijke illusie"

"Daar is een psychologische verklaring voor", zegt media-psycholoog Koen Ponnet (UGent). "Wanneer er rondom ons iets gebeurt, volgen we doorgaans een automatisch stappenplan. Eerst wordt onze aandacht getrokken, omdat er zich iets afspeelt in onze nabijheid. Pas daarna bepalen onze hersenen of het al dan niet om een noodsituatie gaat. Als je naar je burens kijkt, en ziet dat zij gewoon beginnen te filmen, gaan we ervan uit dat er geen vuiltje aan de lucht is. Die gezamenlijke illusie noemen we ook wel 'meervoudige onwetendheid'."

Volgens Ponnet is dat gedrag geen uitzondering. "We zien het ook wanneer iemand op straat ligt te kermen van de pijn", zegt hij. "Het gebeurt dan weleens dat

mensen niet meteen ingrijpen, en in een boog rond de persoon heen lopen, omdat ze niet beseffen dat er iets ernstigs aan de hand is."

Iemand anders

Sociaal psycholoog Frank Van Overwalle (VUB) spreekt hier over het zogenaamde bystander effect. "Want mensen geloven 'dat een ander wel in actie zal schieten'. En dat zij zelf niet voor de oplossing moeten zorgen. Vaak komt het besef pas wanneer iemand actief uitroept dat er dringend hulp nodig is." Dat effect speelde volgens Van Overwalle ook mee in Zwitserland. Beelden tonen dat één jongere nog probeerde om het brandende plafond te doven met een doek, terwijl veel omstanders rond hem vrolijk blijven feestvieren. "Iemand, in dit geval 'de blusser', zou duidelijk de leiding moeten nemen. En mensen delegeren, zodat iedereen een bepaalde taak krijgt. Wordt dat niet uitgesproken, dan blijft reactie weleens achterwege."

Toch is dat gebrek aan een leidinggevende niet de enige verklaring. Le Constellation was een populaire bar bij tieners, zij waren dan ook massaal aanwezig op de beruchte avond. Ook onder de slachtoffers – momenteel zijn er 40 doden en 119 gewonden – bevinden zich heel wat jongeren. "Vooral voor jongens in hun tienerjaren is het typerend dat ze weleens gevaar onderkennen", zegt Van Overwalle. "Zij zitten boordevol testosteron. Vanuit een soort machogedrag vinden ze dat vuur wellicht cool, en indrukwekkend. Eenmaal ze door hebben dat er meer aan de hand is, is het vaak al te laat."

Dat ze dat spectaculair vuur willen vastleggen op camera, is dan ook geen abnormaal gevolg. Ponnet: "De jongeren van nu groeien op in een beeldcultuur. Het is evident dat zij sneller naar hun telefoon grijpen, en elk detail filmen. Daar is an sich niets mis mee, maar bij een brand loop je natuurlijk het risico dat dat vuur zich razendsnel kan verspreiden. Tot de situatie echt escaleert."

Dat de feestvierders die ernst te laat doorhadden, ligt ook nog aan een andere factor, aldus de experten. Belangrijk is ook de context: een café waar Nieuwjaar rijklijk werd ingezet met champagne en andere alcoholische dranken. "Door alcohol verliezen we een deel van ons volle bewustzijn", zegt Van Overwalle. "Daardoor wordt ons besef trager, en schatten we gevaren vlak bij ons minder goed in."

Ponnet bevestigt dat. "We mogen alcohol gerust een soort ontremmer noemen. Met een of meerdere glaasjes op, durven we al eens deviant gedrag stellen. Je hebt dan niet altijd zicht op de gevolgen van je daden. Hier dus: stilstaan in een vlammenzee. Alcohol is misschien een legale drug. Maar het krijgt natuurlijk niet voor niets alsnog het label 'drug'."

"Als je ziet dat anderen gewoon beginnen te filmen, gaan we ervan uit dat er geen vuiltje aan de lucht is. Die gezamenlijke illusie noemen we ook wel 'meervoudige onwetendheid'"

KOEN PONNET
MEDIAPSYCHOLOOG UGENT

